

Neerlands strijd tegen het water

Ter herdenking van het feit, dat honderd jaar geleden een begin werd gemaakt met de droogmaking van de Haarlemmermeer. 5 Mei 1840

Op 5 Mei van dit jaar, zal het honderd jaar geleden zijn, dat er een begin werd gemaakt met de drooglegging van de Haarlemmermeer.

Dit feit is belangrijk genoeg om herdacht te worden, te meer daar het aanleiding geeft een min of meer aaneengeschaafd verhaal te geven van den strijd, dien ons volk altijd tegen het water heeft moeten voeren.

Psychologen willen wel beweren, dat het juist deze strijd tegen den waterwolf geweest is, die ons volkskarakter heeft gevormd en die gemaakt heeft, dat we met grimmige volharding blijven werken aan het bereiken van een ideaal, dat we ons nu eenmaal hebben gesteld.

Wie uit onze vaderlandsche geschiedenis belangrijke overstromingen zou moeten noemen, zou het hoogstwaarschijnlijk niet verder brengen, dan tot een drietal,

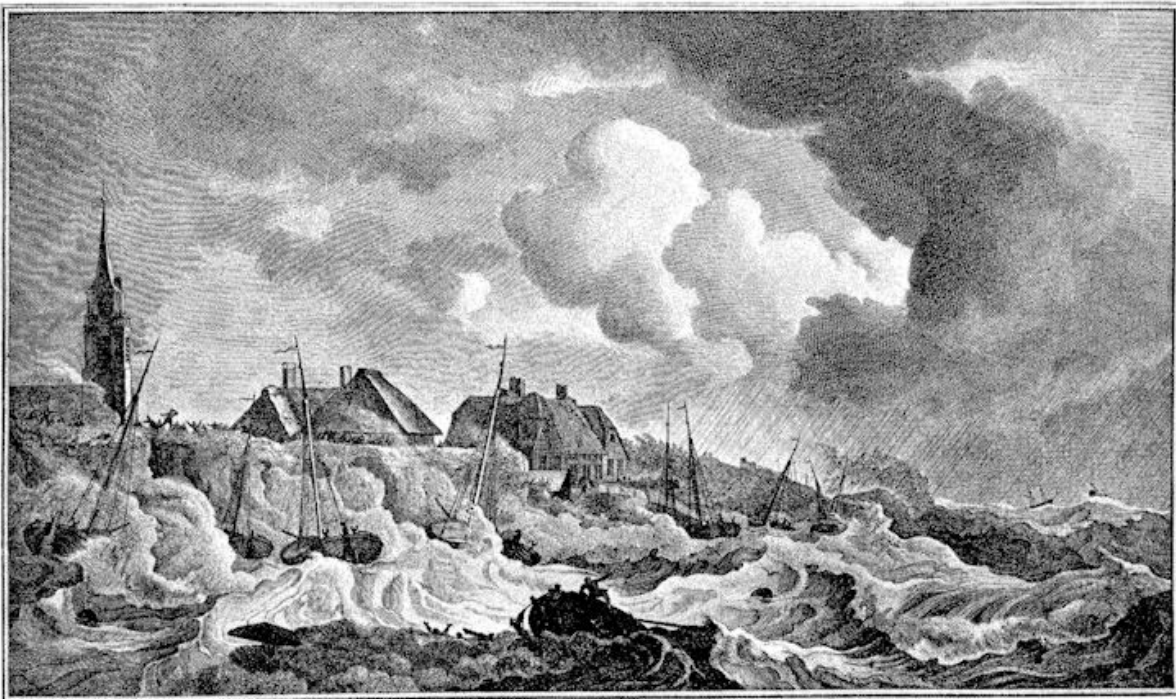
n.l. 1421 de St. Elisabethsvloed, 1570 de Allerheiligenvloed en 1861 de watersnood, waarbij koning Willem III zich zoo bijzonder heeft onderscheiden.

Maar er zijn er veel en veel meer geweest.

't Is al begonnen ongeveer 300 jaar vóór het begin onzer jaartelling met den z.g. Kimbrischen vloed, waardoor het westelijk deel van ons land zwaar werd geteisterd en de meeste Zeeuwsche en Zuid-Hollandsche eilanden zijn ontstaan.

In 333 na Chr. verdronk de Zijp in het tegenwoordige Noord-Holland en daarna kreeg men, vooral in Friesland, overstromingen in 512, 516, 533, 570, 584, 600, 626 en 806.

Het Noordelijk deel van Zuid-Holland moet vooral in 860 zwaar zijn getroffen. Bij die gelegenheid raakte de Rijnmond verstopt en tot ver in de Betuwe verdron-

Gezicht van de hooge vloed, in de Noordwester storm, voor Scheveningen, 15 Nov. 1775

ken een menigte menschen en beesten.

Een geschiedschrijver verhaalt, dat na dien vloed alle boomen van Leiden tot Nijmegen in dezelfde richting omgewaaid waren en in latere jaren zijn er vaak bosschen opgegraven, die dit feit staaften.

Een bekende overstroming uit den heel ouden tijd, is geweest de Allerheiligenvloed van 1170, die zoo geweldig moet hebben huisgehouden, dat zelfs kasteelen werden weggespoeld en men in de grachten van Utrecht zeevisch moet hebben gevangen. Deze vloed heeft mede den stoot gegeven aan de vorming van de Zuiderzee, evenals de vloed van 1222.

Van 1219 tot 1252 werd Friesland telkens door een overstroming geteisterd; bij één dier hooge vloedten kwamen 100.000 menschen om het leven.

In 1277 ontstond de Dollart, waarbij ook weer heel veel menschenlevens te betreuren vielen.

Tusschen de jaren 1304 en 1368 was het met name Zeeland, dat van de overstromingen te lijden had, terwijl in 1421 de St. Elisabethsvloed in Zuid-Holland 72 dorpen deed verdrinken. Ook 1530 en 1532 waren voor Zeeland rampjaren, die samen twee steden en 25 dorpen door de golven zagen wegspoelen.

Ook de Allerheiligenvloed van 1570 is bekend. Dit was toen de vijfde vloed al, die op 1 November plaats had. We kunnen de sombere lijst nog grooter maken. Het jaar 1668 bracht aan Groningen de St. Markusvloed, waarin 1558 menschen om het leven kwamen en 631 huizen in de golven verdwenen.

Bekend is ook de Kerstvloed van 1717, waardoor eveneens Groningen werd geteisterd en duizenden menschenlevens te betreuren vielen.

Ook de jaren 1775 en 1776 brachten vreeselijke overstromingen, vooral in Noord-Holland en in den winter 1808 op 1809 had de Alblasserwaard door een overstroming zwaar te lijden. Nog ziet men daar in vele oude boerderijen een steen ingemetseld met het rijmpje :

In het jaar achttienhonderd en negen

Is het water tot dezen steen gestegen.

In 1825 werd geheel ons land door waterfloeden geteisterd. Het waren toen hoofdzakelijk de Zuiderzeedijken, die doorbraken, welke overstromingen een schade veroorzaakten van 14 millioen gulden en het leven kostte aan 371 men-

schen.

Bekend is verder de overstroming van de Bommelerwaard in 1861.

Uit de 20ste eeuw kunnen genoemd worden de overstroming van Zeeland in 1906, de groote waterfloeden van 1916, waarbij in verschillende provincies van ons land groote stukken overstromden, terwijl ook in 1926 veel ellende door het water werd veroorzaakt.

Merkwaardig is 't, dat er zooveel overstromingen op dezelfde data hebben plaats gehad.

Hier volgt er een lijstje van.

Allerheiligenvloeden had men in 1170, 1471, 1531, 1532, 1570, 1592 en 1633.

Kerstmisvloeden in 1277, 1357, 1516, 1637 en 1717.

St. Marcellusvloeden in 1219, 1266, 1361 en 1375.

St. Martensvloeden in 1368 en 1686.

St. Elizabethsvloeden in 1404 en 1421.

St. Catharinavloeden in 1304, 1403 en 1516.

Zooals uit de verschillende genoemde jaartallen blijkt, kwamen de overstromingen in vroeger eeuwen veelvuldiger voor dan in den lateren tijd.

Voor dit verschijnsel zijn verschillende oorzaken te noemen. Vooreerst heeft het eeuwen geduurd, voordat ons land dijken bezat, die werkelijk stevige waterkeeringen genoemd mochten worden. Aanvankelijk waren er geen polderbesturen en dijkstoelen, belast met de zorg voor de dijken. Deze zorg was den ingelanden zelf overgelaten en deze maakten er zich soms met een Jantje van Leiden mee af.

Twisten en burgeroorlogen waren ook vaak oorzaak, dat de dijken verwaarloosd werden. Zoo vertelt G. Outhof in zijn : „Verhaal van alle hooge waterfloeden in Europa” : „In het jaar toen de Dollart ontstond — 1277 — was er eenen zeer vermogenden rijken mensch, die zeide : dat hij liever alle zijne Landen ter lengte van eenen piek onder de golven wilde zien gaan, als tot voordeel van zijne burenen met wien hij in verschil stond, de dijken te hermaken.” Waar de mentaliteit zóó was, behoeft het ons allerminst te verwonderen, dat er veel waterfloeden voorkwamen.

Nog een reden, waarom de plassen zich binnenslands konden uitbreiden, was gelegen in het feit, dat hier veel turf werd gegraven. Reeds de bekende Plinius, die

bij de uitbarsting van den Vesuvius in 79 na Chr. om het leven kwam, maakt er melding van, dat hier te lande de bewoners de aarde met hun handen kneedden, ze daarna door den wind lieten drogen, om er zich vervolgens bij te verwarmen en hun spijsen op te bereiden. Reeds heel vroeg was men hier dus aan het turfsteken en vast staat dat de abt Ludolphus zich in 1113 in z'n kloostercel bij een turfvuur warmde. Door dit turfgraven is o.m. de Haarlemmermeer ontstaan.

Met Graaf Floris V begint de strijd tegen het water eindelijk een georganiseerd karakter te dragen. Niet alleen verbeterde hij de dijken, maar hij stelde ook den dijkschouw in. Aanleiding daartoe was de zware watervloed van 1287. Op gezette tijden moesten de dijken worden geschouwd en wie in gebreke was gebleven, om zijn deel te verrichten aan het onderhoud der dijken, werd gestraft. De eerste dijkschouw in Drechterland, werd door Graaf Floris zelf geleid.

Deze instelling van den dijkschouw was in den strijd tegen het water van onberekenbare waarde, vooral toen later de polderbesturen en de dijkstoelen opdracht kregen het beheer over de dijken op zich te nemen.

Eindelijk was men dan uit het defensief in het offensief overgegaan.

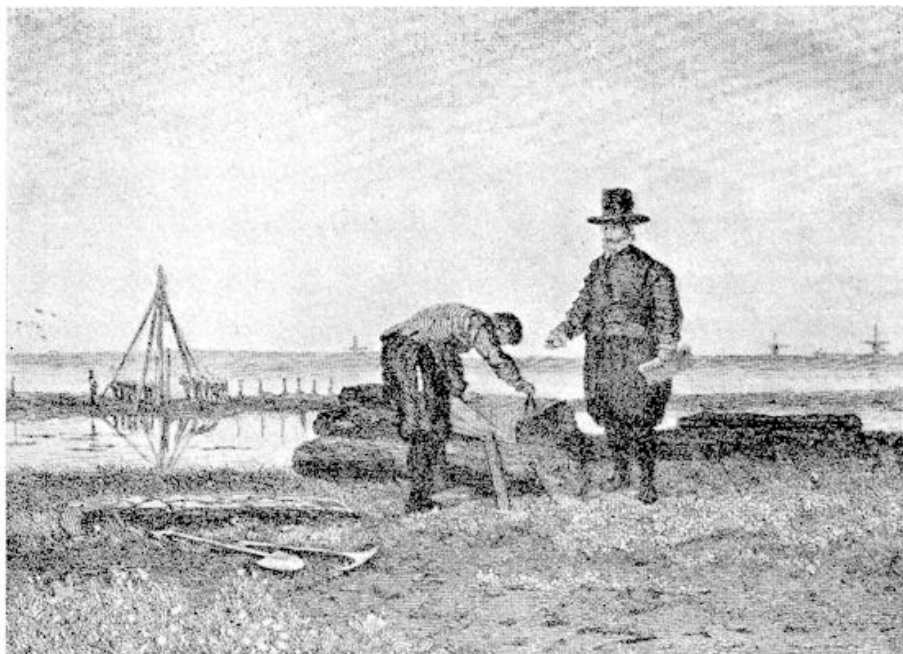
Langen tijd hadden daartoe de midde-len ontbroken, doch toen de waterwindmolens waren uitgevonden en vooral toen de Vlaming Lieven Jansz. van Moerbeke de draaibare kap daarop had geplaatst, begon er in den strijd tegen het water meer perspectief te komen.

Het is vooral Jan Adriaansz. Leeghwater geweest, die ons in dit opzicht een heel stuk vooruit heeft gebracht. Hij was een eenvoudige timmermansjongen, in 1575 te De Rijk geboren en die — dat sprak vanzelf — in vaders vak werd opgeleid.

Met timmeren alleen was Jan niet tevreden. Hij nam van alles ter hand en zoo werd hij een ware duizend-kunstenaar. In zijn „Klein Chronijcxken" schrijft hij over z'n werkzaamheden: „Ik heb in mijn tijd gemaakt verscheiden soorten van molens, ook huizen en sluizen en verscheidene notabele stukken van kassen en schrijnwerken, alsmede van veel verscheidene uurwerken in dorpen en steden, ook mede twee groote notabele speelwerken van Amsterdam, staande op de Wester- en Zuiderkerktorens. Ik heb ook gemetseld aan 't nieuwe stadhuis tot Amsterdam en mede aan de toren van de Nieuwe Kerk, alsmede aan de Brug bij Jan-Romspoortoren. Behalven dien heb ik noch verscheidene notabele handwerken gedaan in hout en steen, in koper, ivoor en metaal, het-

Leeghwater bezig met de Beemster.

Leeghwater staat met een kaart in de hand, naast hem staat de Delftsche molenmaker De Boer, die op een boomstam een kaart heeft uitgespreid. Aan de overzijde de eerste molens. Links is men aan het heien.

welk te lang zou wezen om alles te verhalen."

Uit deze opsomming blijkt duidelijk, dat Jan een alzijdig ontwikkeld man is geweest.

Toch zouden we hem, ondanks al deze bekwaamheden, misschien in het geheel niet kennen, indien hij zich niet bekend — ik mag wel zeggen, beroemd — had gemaakt, door zijn strijd tegen het water.

Hij is de man geweest, die het eerst met plannen voor den dag kwam, om plassen droog te maken en die plannen ook wist uit te voeren.

Hij had daarbij geweldig veel steun aan Dirk van Oss, een rijk koopman, die met z'n handel op Oost-Indië enorme winsten had behaald.

Toen Leeghwater met een plan kwam om de Beemster droog te leggen, leek dit plan Van Oss zóó goed, dat hij, met z'n zoon Frans, Elias van Oldenbarnevelt, Karel en Jan Loots, dadelijk bereid waren hun geld in de onderneming te steken.

Aan Jan Leeghwater werd de uitvoering van dit groote werk opgedragen en op Nieuwjaarsdag van 1608 had in de herberg van Anna Francken op den Nieuwendijk te Amsterdam, de aanbesteding plaats van 26 achtkante molens, die dienen moesten om de Beemster leeg te maken. Drie maanden later werd de aanleg

van een ringdijk aanbesteed en daarop duurde het niet lang of het werk was in vollen gang.

Reeds in het begin van 1610 was het meer zoo goed als geheel droog, doch toen brak er een Januaristorm los, die zoo geweldig tegen den ringdijk beukte, dat deze brak en het meer weer volvloeide. Dat was een treurig ongeval en voor de geldschieters natuurlijk een dikke schadepost.

Maar Jan Leeghwater liet zich door deze ramp niet ontmoedigen. Er werden nog 15 molens bijgebouwd, zoodat er nu 41 malen konden en toen begon de drooglegging opnieuw.

In 1612 kwam het meer droog en 4 Juli werd een feest gevierd ter eere van dit heuglijke feit. Jan Leeghwater, en dit typeert de eenvoud van den man, vermeldde later dankbaar, dat hij bij dit feestmaal de tafel der heeren had helpen bedienen. En dat terwijl hij de ziel was geweest van de geheele onderneming.

De geheele droogmaking had 1.900.000 gulden gekost, dat was plm. 250 gulden per morgen. Reeds het eerste jaar werd van den pasgewonnen grond een rijken oogst binnengehaald.

Toen de strijd tegen de Beemster met zooveel succes was bekroond, volgden natuurlijk spoedig andere. Zoo werden daarna achtereenvolgens drooggelegd: de Purmer, de Wormer, de Schermer, de Lage Wormer en de Schalsmeer en al deze droogmakerijen tesamen leverden een oppervlakte van 18.600 morgen goed land.

Nadat Leeghwater zoo het eene meer na het andere had drooggemalen, sloeg hij begeerige oogen naar de Haarlemmermeer. Dit meer strekte zich uit tusschen Leiden en Haarlem en was in Leeghwaters tijd een aaneenschakeling van grootere en kleinere meren, die helaas elk jaar grooter werden.

Vondel trachtte de oogen zijner tijdgenooten te openen voor het gevaar, dat van de zijde van de Haarlemmermeer dreigde, door het schrijven van het volgende gedicht:

„Uitheemsche vijanden te zitten
[in de veeren,
Te slingeren den staart,
[groothartig over zee;
Is ijdel, als uw long,
[geslagen aan het teren,
Inwendig vast vergaat;

Dirk van Oss

[en gij van harte mee,
 Zoo deerlijk zucht en kucht
 [en loost bij heele brokken,
 Het rottende ingewand,
 [te keel uit in de golf.
 Wat baat het met uw klauw
 [al 't Oost en West te plokken,
 Naardien u bijt in 't hart
 [deez' wreede waterwolf,
 Belust om over u eerlang te triomfeeren?
 O Landleeuw, waak eens op
 [en wek met eenen schreeuw,
 Al 't veen, de Kennemaar,
 [en Rijnlands oude Heeren,
 Met d'Amstellanden op,
 [tot noodhulp van hun Leeuw,
 Men sluite met een dijk deez' pest,
 [die u komt plagen.
 De windvorst vliegh' er
 [met zijn molenwieken toe,
 De snelle windvorst weet
 [de waterwolf te jagen,
 In zee, van waar hij u kwam knabb'len,
 [nimmer moe.
 De veenboer zit en wenscht
 [deez' waterjacht te spoeien.
 En 't veenwif roept : hij ruimt,
 [de Landleeuw weit op 't ruim,
 En zuigt zijn log gezond
 aan d'uiers van de koeien.
 Zoo wint de Landleeuw land ;
 [zoo puurt hij goud uit schuim."

Wat Vondel trachtte te bereiken met dit lied, probeerde Leeghwater met zijn Haarlemmermeerboek.

De volledige titel van dit boek luidt : „Haarlemmer-Meerboeck, dienende tot eene remitrantie, verklaringe en voorbereydinge om de Haarlemmer- en Leydse Meer te bedijken. Als ook de dieptens, gronden ende nuttigheyt derselven. Mitsgaders van meest alle de Meeren, die in Noord-Holland tegen den Huizer dijk en Saardijk bedijkt en tot Land gemaakt zijn, sedert het jaar 1608, gedurende tot het jaar 1641”.

Zie zoo, wanneer een boek zulk een titel heeft, is men vrij volledig ingelicht over den inhoud. In dit boek nu verhaalt Leeghwater een heele serie snoode stukken bedreven door de Haarlemmermeer. Allereerst natuurlijk, hoeveel land er al door de verschillende meren was verzwolgen. Daarna vertelt hij hoeveel menschen er in de plassen reeds zijn verdronken, waarbij hij niet nalaat zeer nauwkeurig te vertel-

len het avontuur, dat hij in 1620 op dit meer had beleefd en waardoor hij eens te meer een vijand van dezen plas geworden was.

Jan Leeghwater ontwikkelt dan verder zijn plan. Hij wilde een ringdijk rondom het geheele meer aanleggen, die ongeveer 7,5 mijl lang zou moeten worden. Op dien dijk moesten 160 kloeke achtkante molens gebouwd worden, waarmee hij het meer gemakkelijk droog meende te kunnen maken. De kosten van de geheele drooglegging becijferde Leeghwater op een som van 3.600.000 gulden, maar voor dit zeker respectabele bedrag, had men dan ook een uitgestrekte vlakke vruchtbaar land.

Het boek van Leeghwater werd met graagte gelezen; nog tijdens zijn leven verschenen er vier drukken van, terwijl er in 't geheel 12 drukken zijn uitgekomen. Voor 't laatst werd het herdrukt in 1838. Reeds een jaar na de verschijning van het „Haarlemmer-Meerboek” verscheen er een contra-geschrift, getiteld : „Bedenkingen over het droogmaken van de Haarlemmer-Meer ende Leidsche Meer door Claes Arentsche Coleveldt, publiek landmeter te Leiden. Tegen 't Haarlemmer-Meerboek van Jan Adriaansen Leeghwater”.

Colevelts voornaamste bezwaren zijn : de loozing van het water der stad Leiden, het verdrijven van de vischvangst en het bemoeilijken van de scheepvaart. Doch Leeghwater gaf geen kamp. In een herdruk van z'n boek weerlegde hij al Colevelts bezwaren stuk voor stuk.

Maar bij dezen pennestrijd bleef het.

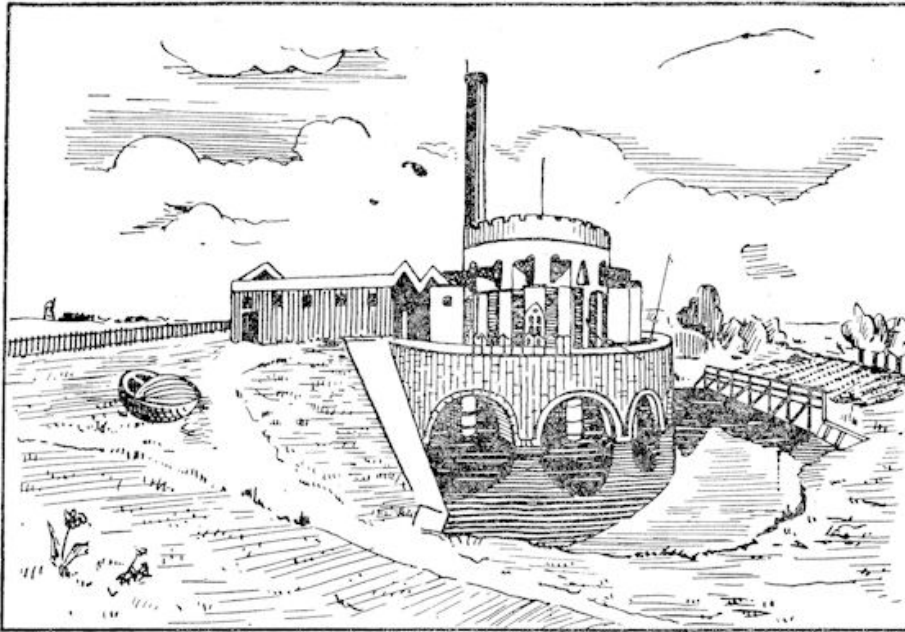
Tot het droogmaken van de Haarlemmermeer is het intusschen niet gekomen. Meer dan het honorarium van zijn boek heeft Leeghwater aan dit meer niet verdiend.

Want natuurlijk was het den slimmen watertemmer ook om de duiten te doen. Zoodra er een meer onderhanden genomen moest worden, begon hij met z'n calculatie; met opmetingen enz. en later diende hij bij zijn lastgever de rekening in. Een dier rekeningen is bewaard gebleven en voor de curiositeit geven we die hier door : *)

„Anno 1636, den 28en October.

Rekening vant ghene Ick Jan Adriaansen aende Starnmeer verdient ende verschoten heb, beginnende int jaer 1631 in

*) Navorscher, 88ste jaargang 1939, blz. 238 c.v.

Het stoomgemaal de Leeghwater, dat mede de Haarlemmermeer droog maakte.

den maent van December geduerende tot den 14den Meij 1633, alles gedaen door versoeck ende last vande heeren vroetschappen van de Rijp, alsoock mede door versoeck vande heeren versoeckers ende octroijanten vande voorsz. meer bij namen Meester Steven Pietersen Bosch, Pieter Menten ende den Secretaris Claes Vechten.

Inden eersten ben ick versocht van Meester Steven, Pieter Menten ende Claes Vechten een caerte te remedieren ende te stellen die gelegentheijt daer in te brengen besuijden die Starnmeer om bedraecht een dach.

Noch inden maent van Martius vande voorsz. heeren belast int jaer 1632 een cleijne caerte vande Starnmeer te maken om voor de heeren Inde Haghe te vertonen een dach.

Noch een caerte ghemaectt voor mijnheer Castelijñ Rijckxen een halve dach.

Noch door last vanden Dijckgraeff Meester Steven so heb ick ghemaectt een ketten, om die wercken mede te meten, met noch daer bij sekere roeden, bedraecht te samen anderhalve dach.

Noch door versoeck vanden Dijckgraeff ende Pieter Menten so heb ick met Meester Jan Landtmeter van Purmerend, die Starnmeer helpen meten ende hebben opden 24 Martius 1633, begonnen drie dagen voor Paesschen ende hebben gebesonjeert vijf dagen na Paesschen bedraecht te samen

acht dagen.

Noch door versoeck vanden Dijckgraeff ende vroetschappen opden 6en April 1633 medehelpen raetslagen die roijngen helpen stellen van het plempwerck aent Spijckerboor ende ringsloot aent Suydlandt, een dach.

Noch opden 4en Meij door versoeck van den Dijckgraeff ende Pieter Menten ende Lang Ijsbrant opde weercant in besoynje geweest bij Marcken ende andersins, een dach, den sesten Meij seker bestec gemaectt ende met Pieter Menten tot Purmerend gheweest bij mijn Heer Rijckxen om eenighe saken te verrechten, een dach.

Den sevenden Meij weder met die heeren van de Starnmeer tot Alcmaer gheweest om met die borgemeesters te spreken ende handelen van verscheijden saken, een dach.

Noch opden 14en Meij 1633 weder met die heemraden van de Starnmeer een dach op die meer geweest om verscheijden saken over te leggen.

Dit alles bedraecht tesamen seventien dagen. Also ick voor desen aen verscheijde meeren ende dijcattij gediend heb aent fabrijcken ende stellen vande watermolens, sluisen, dijcken, dammen ende andere aferen het welcke streckt tot drooch maeken vandien als oock mede gediend heb aen verscheijden polders vande vaste landen, die polder van Wormer, Jhisip ende

neck, Berckhout, Purmerlandt ende weer andere ende also Ick daer voor mijn dachloon ontfangen heb, ijder dach vier gulden soo is nu mede mijn versoeck, dat die heeren bedijckers van de Starnmeer mij mede sullen betalen gelijk als mijn omleggende nabueren gedaen hebben met ijder dach vier gulden welcke seventien dagen bedraecht de somma van achtentsestich gulden.

Noch verschoten aen Lombaerts pampier tot die caerten te maken 2 gulden 16 stuijvers. Dit alles bedraecht de somme van tsventic gulden sestien stuijvers.

Facit 70 gulden 16 stuijvers.

Jan Adriaensens Leeghwater
u. e. dienaar bereijt
1636

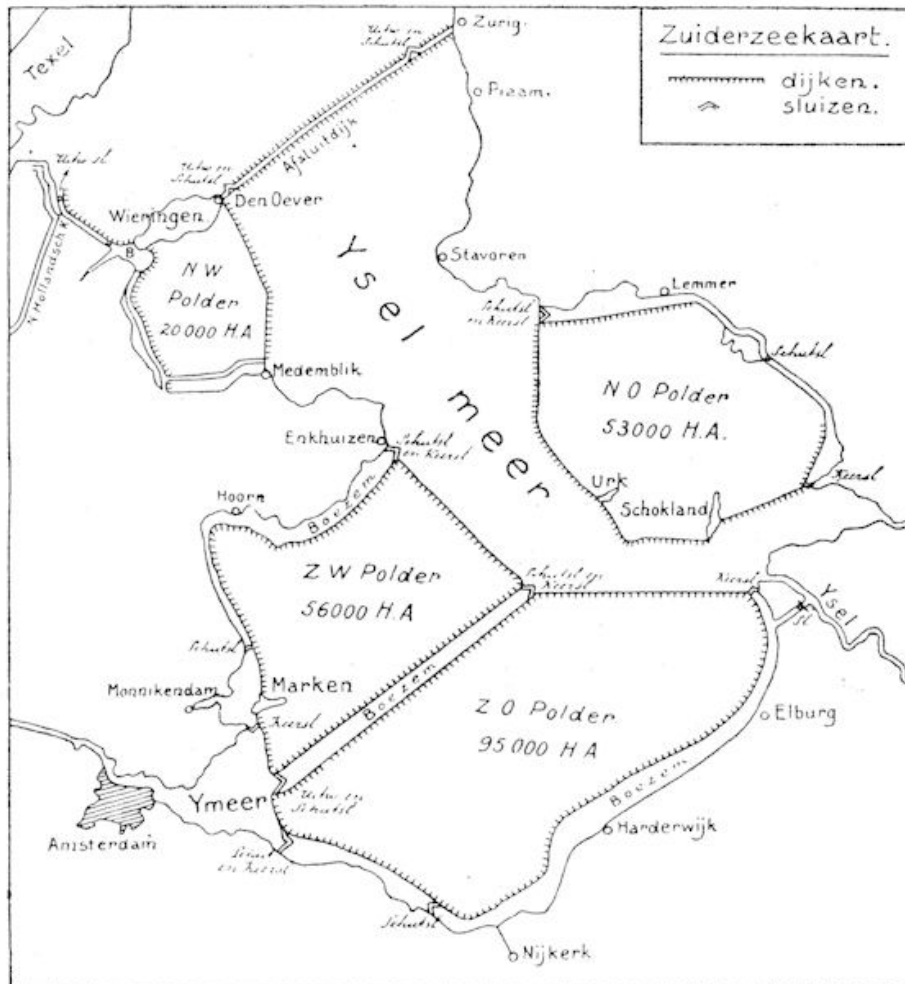
Op zulk een wijdoopende manier diende Leeghwater zijn rekeningen in. Maar

voor de Haarlemmermeer heeft hij nimmer een nota geschreven.

Toch bleef men voortdurend met de Haarlemmermeer bezig en in 1742 gaf zelfs de regeering opdracht aan een zekeeren Cruquius een plan tot droogmaking te ontwerpen. Met uitzondering van het Kager- en het Spieringermeer, zou het geheel door een kloeken ringdijk worden omgeven en bij Halfweg en Spaarndam zou het water worden geloosd.

Men rekende met 112 achtkante steenen molens het meer te kunnen leegmaken. Cruquius becijferde de kosten op 6.631.000 gulden.

Natuurlijk ontbrak het ook nu niet aan bezwaren. Er was veel geschrijf en gewrijf en tenslotte liet men het meer voor hetgeen het was. Rustig bleven de scheepjes het meer bevaren en wanneer 's winters de vorst het water deed stollen, vermaak-

Wanneer de Zuiderzee drooggelegd zal zijn.

ten de schaatsenrijders zich er op naar hartelust.

In 1821 werd opnieuw een plan tot droogmaking ontworpen, thans door Baron van Lijnden tot Hemmen. Deze wilde met 18 stoomgemalen het meer droogleggen.

Achtereenvolgens waren nu in den loop van twee eeuwen niet minder dan 15 plannen gemaakt tot droogmaking van het Haarlemmermeer. Daarvan waren drie van Leeghwater (1641) Cruquius (1742) en v. Lijnden (1821) verreweg de beste.

Maar nog aarzelde de regeering.

Toen kwam Kerstmis 1836.

Reeds in November van dat jaar had er een geweldige storm gewoed en waren er tengevolge van allerlei dijkbreuken meer dan 4000 bunder bouw- en weiland overstroomd. Het Haarlemmermeer stond nu voor de poorten van Amsterdam. De Kerstmisstorm van dat jaar deed weer menigen polder onderloopen en noopte zelfs vele inwoners van Leiden hun toevlucht op den zolder van hun woning te zoeken.

Deze storm had tot gunstig gevolg, dat weer de droogmaking van het Haarlemmermeer werd besproken en nu met zooveel ernst, dat 20 Mei 1839 het besluit kon worden afgekondigd: „het Haarlemmermeer zal worden bedijkt en drooggemaakt”.

Op den 5en Mei 1840 — juist een eeuw geleden dus — werd de eerste spade in den grond gestoken en reeds drie jaar later werd de eerste steen gelegd voor het stoomgemaal „Leeghwater”. Het plan was n.l. met drie groote stoomgemalen het meer droog te leggen. Deze gemalen ontvingen de namen van de voornaamste plannenmakers: Leeghwater, Cruquius en Van Lijnden.

Den 1en Juli 1852, ruim tien jaar dus, nadat men begonnen was, had men het meer droog en was er een oppervlakte van 18.000 H.A. vruchtbaar land aan den Nederlandschen bodem toegevoegd.

Jan Adriaensz Leeghwater was door de nakomelingschap gerechtvaardigd.

Nog eer de Haarlemmermeer droog was — in 1848 reeds — verscheen er een brochure van de heeren Kloppenburg en Faddegon, waarin de wenschelijkheid werd uitgesproken, dat de Zuiderzee zou worden drooggelegd. Deze heeren vergaten echter, hoe zij zich de uitvoering van dit plan hadden gedacht en daardoor had hun werk hoegenaamd geen waarde.

De ingenieur Van Diggelen kwam daarom het volgende jaar met een nauwkeurig uitgewerkt plan voor den dag, waarbij tevens was aangegeven hoe het plan moest worden uitgevoerd. Hij wilde de Waddeneilanden door dijken verbinden en zoodoende de Zuiderzee geheel afsluiten. Daarna moest ze worden drooggemalen, waardoor er 550.000 H.A. land zou zijn gewonnen. Het water van de IJsel wilde hij door middel van twee rivieren, die dwars door de droogmakerij zouden loopen afvoeren.

Zelden is er met een plan zóó gespot, als dit met het Zuiderzeeplan van Van Diggelen het geval was. Dit was echter onverdiend; daarom getuigde het van te veel ernstige studie. De spot was een gevolg van het feit, dat het plan ten eenen male onuitvoerbaar was.

In 1865 dook er weer een nieuw plan op, dat Beyerink had ontworpen, op aansporing van minister Rochussen. Hij wilde een afsluitdijk leggen van Leksluizen over Urk naar den zuidelijken dam van het Keltediep. Alles wat ten zuiden van dien dijk lag zou worden droog gelegd. Wat ten Noorden daarvan lag, bleef water. Het plan werd door een staatscommissie bestudeerd, doch er bleken zooveel bezwaren te zijn, die men niet kon overwinnen, dat men het plan moest laten varen.

Nu ging Stieltjes aan het werk en deze kwam in 1872 met een gewijzigd p'an-Beyerink voor den dag. De regeering was toen echter van meening, dat een dergelijk groot werk in eigen beheer moest worden uitgevoerd. Zij kwam met een plan, dat veel geleek op dat van Stieltjes, doch het ontwerp kwam niet eens in behandeling; het werd ingetrokken. Het scheen wel alsof hiermee de kwestie van de droogmaking der Zuiderzee voor goed in den doofpot was gedaan.

Doch dit was niet het geval.

Het Kamerlid A. Buma, kwam in 1882 met een geheel nieuw ontwerp voor den dag, dat aan meedoogenlooze critiek blootstond, zoodat Buma het eenvoudig introk.

Maar hij gaf den strijd niet op.

In 1886 richtte hij de Zuiderzee-vereeniging op, die spoedig een groot aantal leden telde. Deze vereeniging gaf aan den civiel-ingenieur C. Lely (later Minister van Waterstaat) opdracht tot het ontwerpen van een geheel nieuw plan tot droogmaking van de Zuiderzee.

Lely kwam met een geheel nieuw idee n.l. het vormen van een binnenmeer. Alzoo zou het niet één droogmaking worden, maar het zouden er vier zijn. Dit plan werd reeds in 1894 ingediend en pas in... 1918 aangenomen.

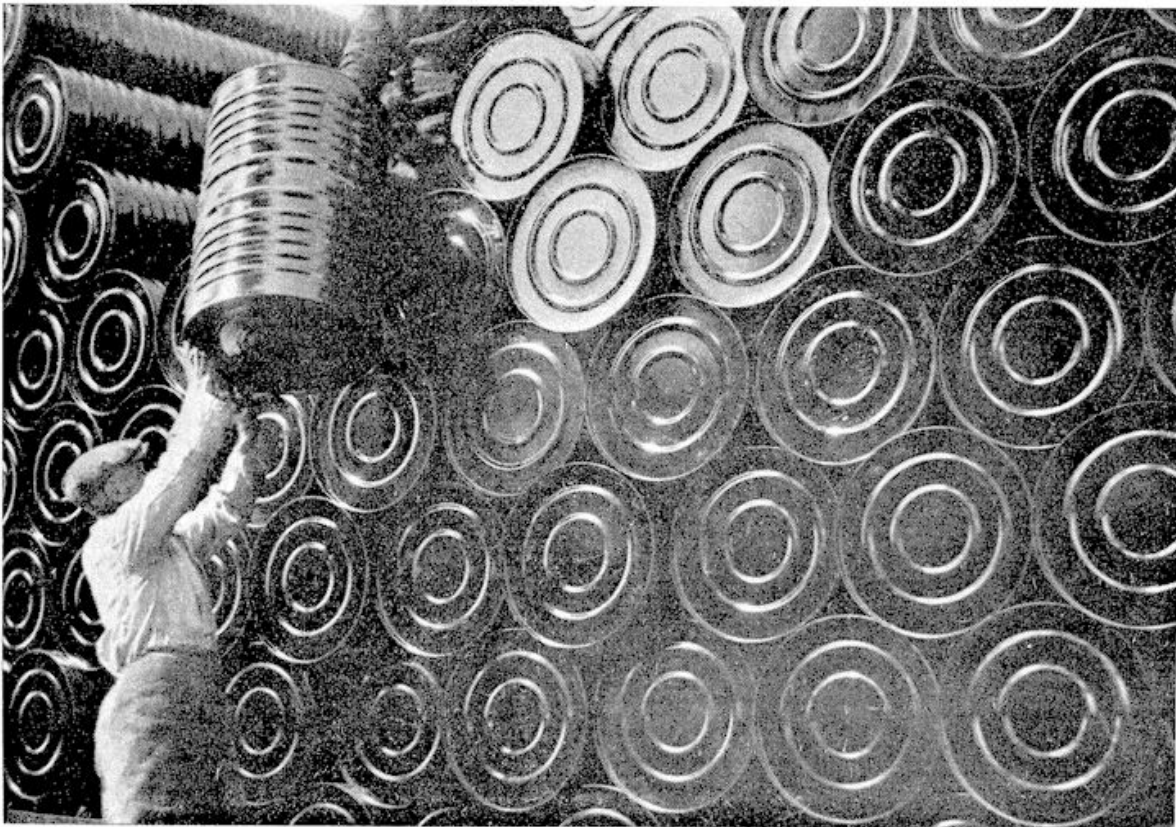
Maar toen het eenmaal aangenomen was, werd ook niet lang gewacht met de uitvoering.

Thans in 1940, nu het een eeuw geleden is, dat de eerste spade in den grond werd gestoken tot droogmaking van de Zuiderzee is reeds één der vier droogmakerijen, die Lely zich had gedacht geheel gereed, bebouwd en bewoond, terwijl men

met de tweede zoover is, dat Urk reeds door een dijk met het vasteland is verbonden en dus opgehouden heeft een eiland te zijn.

Zoo zet Nederland onvermoeid zijn strijd tegen den waterwolf voort. Is eenmaal de geheele Zuiderzee, met uitzondering van het IJsselmeer, drooggelegd, dan zal er ongeveer 7 pCt. aan den bodem en 10 pCt. aan den bebouwbaren grond zijn toegevoegd en dan zal ons land een werk hebben voltooid, dat in de geheele wereld met de grootste belangstelling heeft gevolgd.

P. DE ZEEUW JGzn.

Tonnen